

POSTANOWIENIE

3 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 3 października 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej I.P.

od postanowienia Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z 24 września 2024 r., XIII Ca 439/24,

w sprawie z wniosku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w W.

z udziałem I.P.

o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym,

1. uchyla zaskarżone postanowienie;

2. uchyla postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu z 24 maja 2024 r. III RNs 1671/23;

3. znosi postępowanie przed Sądem Okręgowym we Wrocławiu oraz postępowanie przed Sądem Rejonowym dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu;

4. przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Roman Trzaskowski

Paweł Grzegorzczak

Karol Weitz

A.G.

UZASADNIENIE

Wnioskiem z 25 września 2023 r. M. w W. wniósł o umieszczenie uczestniczki I.P. w szpitalu psychiatrycznym bez jej zgody. Postanowieniem z 24 maja 2024 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia- Fabrycznej we Wrocławiu postanowił o skierowaniu do szpitala psychiatrycznego uczestniczki postępowania I.P. urodzonej [...] 1943 r., zamieszkałej w W., bez jej zgody.

Sąd ustalił, że uczestniczka jest rozwiedziona i ma troje pełnoletnich dzieci, dwóch synów i córkę. Mieszka sama we własnościowym mieszkaniu. Utrzymuje się z emerytury i nie korzysta z innych dodatkowych świadczeń. Uczestniczka wychodzi z domu głównie po zakupy i do kościoła. Odwiedza również swoją córkę i jej dzieci. Jeden z jej synów, K.P., mieszka w W. i czasami odwiedza matkę, drugi syn, K.C. mieszka w W. i utrzymuje z matką kontakt telefoniczny. Uczestniczka jest w dobrej kondycji fizycznej, samodzielnie robi wszystkie zakupy, gotuje, dba o higienę osobistą. Samodzielnie przeprowadziła również remont kuchni. Od około 20 lat nie była u lekarza, ani nie przeprowadzała badań diagnostycznych. Nie przyjmuje również żadnych leków. Uczestniczka nie korzysta z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, jednakże jest znana pracownikom socjalnym, gdyż od 2017 r. w miejscu zamieszkania uczestniczki kilkakrotnie były podejmowane czynności służbowe w związku ze zgłoszeniami ze strony Spółdzielni Mieszkaniowej [...] oraz Komisariatu Policji [...].

Spółeczność sąsiedzka uczestniczki czuje się zagrożona z powodu narastających u niej urojeń i tworzenia teorii spiskowych. Oskarża ona sąsiadów, że czyhają na jej życie, wchodzi po jej nieobecność do jej mieszkania, trują ją i prześladują. Zachowuje się ona wobec nich agresywnie, używa wulgaryzmów wobec dorosłych i dzieci. Zostawia im na wycieraczkach różne substancje i produkty oznaczając je jako truciznę. Przychodzi do sąsiadów z nożem w ręce lub innymi niebezpiecznymi przedmiotami. Uważa, że R.M. stworzył pod jej mieszkaniem dziuplę, przez którą sączy do niej diabelską energię, która ma zatruwać jej serce. Twierdzi również, że jest osobą transdentalną, stworzą przez Pana Jezusa a przedstawiciel piekła nie ma nad nią władzy. Lekarz-

psychiatra zbadawszy uczestniczkę na zlecenie wnioskodawcy stwierdził u niej schizofrenię paranoidalną i opowiedział się za koniecznością jej hospitalizacji i leczenia psychiatrycznego. Biegły w sprawie ustalił, że uczestniczka cierpi na utrwalone zaburzenia urojeniowe i zalecił dalszą diagnostykę w kierunku schizofrenii. Uczestniczka odmawia zgody na leczenie. Myślenie i funkcjonowanie uczestniczki jednoznacznie wskazuje, że jest osobą chorą psychicznie. Ma silne poczucie zagrożenia, uważa że jej życie jest zagrożone. Wywołuje to u niej dyskomfort osiagający poziom cierpienia. Jej aktualny stan psychiczny znosi u niej zdolność do rozeznania swoich czynów i do pokierowania swoim postępowaniem, czym może działać na swoją niekorzyść. Metody ochrony przed urojonym zagrożeniem, które może podjąć uczestniczka, są niemożliwe do przewidzenia i mogą być niebezpieczne dla niej samej lub dla osób z jej otoczenia. Ze względu na przebieg choroby oraz brak leczenia zachodzą medyczne przesłanki do umieszczenia uczestniczki w szpitalu psychiatrycznym w celu jej leczenia bez jej zgody. Jedynie regularne leczenie kontynuowane po hospitalizacji, daje szansę na uzyskanie poprawy stanu zdrowia uczestniczki.

Powołując się na art. 29 ust. 1 ustawy z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (dalej „ustawa”) sąd wskazał, że do szpitala psychiatrycznego może być przyjęta, bez wymaganej według art. 22 tej ustawy zgody, osoba chora psychicznie, której dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że nieprzyjęcie do szpitala spowoduje znaczne pogorszenie stanu jej zdrowia psychicznego lub która jest niezdolna do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, a uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie w szpitalu psychiatrycznym przyniesie poprawę jej stanu zdrowia.

Uczestniczka jest bezsprzecznie chora psychicznie w rozumieniu art. 29 ustawy. W ocenie Sądu dalsze jej funkcjonowanie w tym stanie chorobowym bez leczenia szpitalnego spowoduje znaczne pogorszenie stanu jej zdrowia psychicznego które polegać będzie na doprowadzeniu się na skutek niepodejmowania leczenia, do stanu uniemożliwiającego jej funkcjonowanie w rodzinie, w miejscu zamieszkania lub poza nim.

Apelację od postanowienia z 24 maja 2024 r. wniosła uczestniczka postępowania. Sąd Okręgowy we Wrocławiu postanowieniem z 24 września 2024 r.

oddalił apelację, dzielając w pełni ustalenia faktyczne poczynione przez sąd pierwszej instancji i dokonaną przez ten sąd ich ocenę prawną. Skargę kasacyjną od postanowienia z 24 września 2024 r. wywiodła uczestniczka postępowania. Zarzucając nieważność postępowania na podstawie art. 379 pkt 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 42 ustawy oraz art. 379 pkt 5 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i z art. 42 ustawy oraz naruszenie art. 29 ust 3 w związku z art. 8 ust. 1 ustawy, art. 232 w związku z art. 391 §1 i z art. 13 §2 k.p.c. i z art. 42 ustawy, a także art. 378 §1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i z art. 42 ustawy i art. 387 § 2¹ pkt 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i z art. 42 ustawy oraz przepisów regulujących koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu. Na tych podstawach wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy sądowi Okręgowemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

I. Co do dopuszczalności oceny zasadności podstaw kasacyjnych.

Przed przejściem do oceny podstaw kasacyjnych należało zauważyć, że postanowienie Sądu Najwyższego z 20 maja 2025 o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania zostało wydane w jednoosobowym składzie który objęty jest skutkami uchwały składu połączonych izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, (OSNC 2020, nr 4, poz. 34) i wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce* i z 23 listopada 2023 r., nr 50849/21, *Wałęsa przeciwko Polsce*, a także wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 grudnia 2023 r., C-718/21, *LG*, ECLI:EU:C:2023:1015.

W wyroku z 4 września 2025 r., C-225/22, *AW „T”*, ECLI:EU:C:2025:649, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznał, że, po pierwsze, art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (Karta) należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie

uregulowaniom prawa krajowego, z których wynika, że sąd krajowy jest zobowiązany do zastosowania się (*to comply, se conformer, nachkommen*) do orzeczenia składu orzekającego sądu wyższej instancji, w przypadku, gdy na podstawie orzeczenia Trybunału (*on the basis of a decision of the Court of Justice, sur le fondement d'une décision de la Cour, auf der Grundlage einer Entscheidung des Gerichtshofs*) ten sąd krajowy ustali, że co najmniej jeden z sędziów zasiadających w tym składzie orzekającym nie spełnia wymagań dotyczących niezawisłości, bezstronności i uprzedniego ustanowienia na mocy ustawy w rozumieniu tego przepisu, po drugie, że w razie ustalenia, na podstawie orzeczenia Trybunału, iż organ sądowy ostatniej instancji nie spełnia wymagań dotyczących niezawisłości, bezstronności i uprzedniego ustanowienia na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty, wydane przez taki organ orzeczenie, na mocy którego dana sprawa zostaje przekazana sądowi niższej instancji do ponownego rozpoznania, należy uznać za niebyłe (*regarded as null and void, considérée comme étant non avenue, als nicht existent anzusehen*), gdy taka konsekwencja jest z punktu widzenia danej sytuacji procesowej nieodzowna dla zagwarantowania pierwszeństwa prawa Unii.

Rozważany wyrok zapadł na skutek pytania prejudycjalnego (art. 267 TFUE) w układzie procesowym, w którym orzeczenie zostało wydane przez sąd ostatniej instancji – Sąd Najwyższy w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, a adresatem procesowych (kasatoryjnych) skutków tego orzeczenia był sąd niższego szczebla (sąd apelacyjny), którego orzeczenie zostało uchylone i po którego stronie aktualizował się obowiązek zastosowania się do orzeczenia sądu ostatniej instancji – Sądu Najwyższego - Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych – przez ponowne rozpoznanie sprawy w zakresie, w którym doszło do uchylenia prawomocnego wyroku sądu apelacyjnego, kończącego postępowanie w sprawie. Sens postępowania toczącego się na podstawie art. 267 TFUE nie sprowadza się jednak tylko do uzyskania wykładni prawa Unii wiążącej w konkretnej sprawie; jego celem jest – niezależnie od skutków wyroku Trybunału w sprawie, w której wyrok ów zapada – także zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania interpretowanego przepisu prawa Unii przez sądy państw członkowskich w jego pełnym czasowym zakresie zastosowania (por. np. wyroki

Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 10 listopada 2016 r., C-477/16 PPU, *Ruslanas Kovalkovas*, ECLI:EU:C:2016:861, p. 51, z 5 czerwca 2023 r., C-204/21, *Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, ECLI:EU:C:2023:442, p. 141, z 6 lipca 2023 r., C-142/22, *OE przeciwko The Minister for Justice and Equality*, ECLI:EU:C:2023:544, p. 32). Odpowiada temu zwolnienie sądu krajowego z obowiązku wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym (art. 267 akapit trzeci), jeżeli konkretne wątpliwości interpretacyjne były już przedmiotem rozstrzygnięcia ze strony Trybunału, choćby nawet sporne kwestie nie były identyczne (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 6 października 2021 r., C-561/19, *Consorzio Italian Management, Catania Multiservizi SpA przeciwko Rete Ferroviaria Italiana SpA*, ECLI:EU:C:2021:799, pkt 33 i 36).

Idąc tym torem, oddziaływanie interpretacji art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty przyjętej w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 4 września 2025 r., C-225/22, nie ogranicza się do orzeczeń kasatoryjnych pochodzących od Sądu Najwyższego – Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, jako sądu ostatniej instancji. Wykładnia ta odnosi się w konsekwencji do orzeczeń wydawanych przez sąd krajowy nierealizujący wymagań określonych w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty i ma znaczenie we wszystkich przypadkach, w których przepisy prawa krajowego wiążą określone skutki prawne z orzeczeniem sądu, podczas gdy sąd, którego skutki te dotyczą, niekoniecznie pozostający w relacji instancyjnej z sądem, którym wydał orzeczenie, poweźmie w ramach toczącego się przed nim postępowania wątpliwość, czy sąd, od którego pochodzi orzeczenie mające wywoływać owe skutki, spełnia wymagania określone w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty.

W takiej sytuacji sąd, który poweźmie takie obiekcje, powinien zbadać, czy skład sądu, który wydał orzeczenie, do którego ma się zastosować, czynił zadość wymaganiom niezawisłości, bezstronności i uprzedniego ustanowienia na podstawie ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty. Na przeszkodzie tej weryfikacji nie mogą stanąć uregulowania prawa krajowego, niezależnie od ich rangi (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości

Unii Europejskiej z 4 września 2025 r., C-225/22, p. 53, p. 55 i p. 58 i n., wcześniej – wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 5 czerwca 2023 r., C-204/21, p. 147).

Jakkolwiek w sprawie, w której złożono skargę kasacyjną, element unijny nie ma jednoznacznego charakteru, to badanie, o którym mowa, powinno mieć miejsce zawsze wtedy, gdy orzeczenie mające wyrzucić relewantne skutki pochodzi od sądu, do którego właściwości funkcjonalnej należy udzielanie ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii (art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE). Konieczność przeprowadzenia tego badania nie zależy natomiast od tego, czy *in concreto*, sąd, który wydał orzeczenie lub sąd, którego dotyczą skutki tego orzeczenia, powinien stosować materialne prawo Unii, a jeśli tak – czy i w jaki sposób zostało ono zastosowane. Wymagania określone w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i wynikające z tego unormowania powinnyści państw członkowskich mają bowiem *stricto* ustrojowy charakter, odrywają się od *meritum* sprawy i zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej odnoszą się do każdego organu, który jako sąd potencjalnie może rozstrzygać kwestie dotyczące wykładni lub stosowania prawa Unii (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 27 lutego 2018 r., C-64/16, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, ECLI:EU:C:2018:117, p. 37, z 24 czerwca 2019 r., C-619/18, *Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, ECLI:EU:C:2019:531, p. 56 i z 15 lipca 2021 r., C-791/19, *Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, ECLI:EU:C:2021:596, p. 55). Na marginesie dostrzec trzeba, że w sprawie, w której zapadł wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 4 września 2025 r., C-225/22, nie stwierdzono żadnych okoliczności, które pozwalałyby przyjąć, że w aspekcie materialnym ma w niej zastosowanie prawo Unii (por. p. 32 uzasadnienia).

W przypadku, gdy orzeczenie, do którego ma zastosować się inny sąd, wydał Sąd Najwyższy, nie ma w związku z tym znaczenia, czy orzeczenie to zostało wydane przez skład orzekający Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, czy innej izby Sądu Najwyższego, a także czy w sprawie, w której zapadło orzeczenie, znajduje zastosowanie prawo Unii. Jest tak dlatego, że Sąd Najwyższy, jako funkcjonalna całość, jest organem, który w polskim porządku prawnym,

podobnie jak sądy powszechne, jest powołany do udzielania ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii. Jako taki powinien w każdym przypadku, bez względu na to, czy sprawa niesie w sobie element unijny, czynić zadość wymaganiom skutecznej ochrony sądowej wynikającym z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 15 lipca 2021 r., C-791/19, p. 55 i z 5 czerwca 2023 r., C-204/21, p. 92).

Na rzecz tego stanowiska przemawia także konieczność zagwarantowania jednolitości standardu ochrony prawnej wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty. Przepis art. 47 Karty stanowi bowiem odpowiednik art. 6 ust. 1 EKPCz (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 29 lipca 2019 r., C-38/18, *Postępowanie karne przeciwko Massimowi Gambinowi i Shpetimowi Hyce*, ECLI:EU:C:2019:628, p. 39 i z 19 listopada 2019 r., C-624/18, C-585/18 i C-625/18, p. 117-118), podczas gdy art. 6 ust. 1 EKPCz wyznacza, jak zauważono już w orzecznictwie Sądu Najwyższego, swoiste minimum zdadne do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań stawianych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 i z 10 stycznia 2024 r., II PUO 2/24, (OSNP 2024, nr 5, poz. 55). oraz powołana tam judykatura).

Jeżeli orzeczenie, do którego powinien zastosować się inny sąd, pochodzi od sądu ostatniej instancji, co dotyczy Sądu Najwyższego, a wynik rozważanego badania, którego podstawę stanowi stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, okaże się negatywny, sąd, którego dotyczą skutki orzeczenia sądu ostatniej instancji, powinien uznać orzeczenie pochodzące od sądu niespełniającego wymagań ustanowionych w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty za niebyłe, gdy taka konsekwencja jest z punktu widzenia danej sytuacji procesowej nieodzowna dla zagwarantowania pierwszeństwa prawa Unii. Skutkowi temu nie mogą stać na przeszkodzie względy wywodzone z zasady pewności prawa lub powagi rzeczy osądzonej (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 4 września 2025 r., C-225/22, p. 67; wcześniej

tak samo wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 6 października 2021 r., C-487/19, *W.Ż.*, ECLI:EU:C:2021:798, p. 159-160).

Powinność uznania za niebyłe orzeczenia wydanego przez sąd ostatniej instancji, nieodpowiadający wymaganiom art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty, stanowi rozwinięcie wykształconej w prawie Unii sankcji odmowy zastosowania (pominięcia) przepisów prawa krajowego, które kolidują z bezpośrednio skuteczną normą unijną (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 9 marca 1978 r., 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato przeciwko Simmenthal SA*, ECLI:EU:C:1978:49 i z 3 lipca 2025 r., C-646/23, C-661/23, *P.B., R.S.*, ECLI:EU:C:2025:519, p. 83 i n.), oraz aktów stosowania prawa wydanych na ich podstawie (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 29 kwietnia 1999 r., C-224/97, *Ciola*, ECLI:EU:C:1999:212, p. 29–34 i z 18 lipca 2007 r., C-119/05, *Lucchini SpA*, p. 59 i n.). Przy uwzględnieniu bezwarunkowego charakteru zobowiązania wynikającego z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i bezpośredniej skuteczności art. 47 Karty (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 2 marca 2021 r., C-824/18, *A.B. i in. przeciwko Krajowa Rada Sądownictwa*, ECLI:EU:C:2021:153 p. 145 i 146 oraz powołane tam orzecznictwo), sankcja ta stanowi *ultima ratio* w celu zapewnienia pierwszeństwa prawa Unii w sytuacji, w której na przeszkodzie jego realizacji stoi indywidualny akt stosowania prawa, podjęty na szczeblu sądu ostatniej instancji, a zatem, gdy typowe mechanizmy służące zapewnieniu prawidłowości rozstrzygnięcia okazują się zazwyczaj niewystarczające.

Istota tej sankcji sprowadza się do odmówienia orzeczeniu sądu ostatniej instancji – w przypadku i w zakresie, w którym jest to nieodzowne dla zapewnienia pierwszeństwa art. 19 ust. 1 TUE w związku z art. 47 Karty – wszelkich skutków, jakie orzeczenie sądu ostatniej instancji wywierałoby zgodnie z właściwymi przepisami, gdyby pochodziło od sądu spełniającego wymagania określone w art. 19 ust. 1 TUE w związku z art. 47 Karty (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 6 października 2021 r., C-487/19, p. 159 i n., z 13 lipca 2023 r., C-615/20, C-671/20, *YP, M.M.*, ECLI:EU:C:2023:562, p. 61 i n., z dnia 6 marca 2025 r., C-647/21, C-648/21, *D.K., M.C., M.F.*, ECLI:EU:C:2025:143,

pkt 92, a także wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 22 lutego 2022 r., C-430/21, RS, ECLI:EU:C:2022:99, p. 77). Chodzi zatem nie tylko o wyrażoną w orzeczeniu sądu ostatniej instancji ocenę prawną, lecz także inne skutki związane z jego wydaniem, w tym – w zależności od okoliczności – prawomocność, a także skutek kasatoryjny, otwierający drogę do ponownego rozpoznania sprawy przez sąd niższego szczebla.

W aspekcie procesowym działanie rozważanej sankcji jest zatem odmienne aniżeli w przypadku nieważności postępowania z przyczyn określonych w art. 379 pkt 4 k.p.c., której konsekwencją jest konieczność uchylecia orzeczenia na skutek kontroli prowadzonej w ramach zwyczajnych lub nadzwyczajnych środków zaskarżenia (por. uchwała składu połączonych izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20). Zważywszy na ostateczny charakter rozważanego środka, konieczność odmówienia orzeczeniu sądu ostatniej instancji jego skutków zaktualizuje się wtedy, gdy w konkretnej sytuacji procesowej zapewnienie pierwszeństwa prawa Unii nie jest możliwe w inny sposób, w tym przy wykorzystaniu instrumentów procesowych właściwych prawu krajowemu, z uwzględnieniem obowiązku prowadzenia jego prokonstytucyjnej i prounijnej wykładni.

Dodać należy, że ze względu na swoisty i rozproszony charakter rozważanej sankcji, sposób i rezultat jej zastosowania w konkretnych sytuacjach procesowych może się różnić, a jej osadzenie w krajowym porządku prawnym może wymagać od sądu krajowego sięgania do analogii lub wnioskowania *a simili* w szerszym zakresie niż zapewnienie spójności systemu prawnego na poziomie ustawy (por. w zbliżonym kontekście np. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 maja 2024 r., II CSKP 963/23 i II CSKP 1483/22, postanowienie Sądu Najwyższego z 8 listopada 2024 r., II CSKP 1211/22, wyroki Sądu Najwyższego z 24 kwietnia 2024 r., II PSKP 21/23,(OSNP 2024, nr 12, poz. 117), z 26 kwietnia 2024 r., II CSKP 422/23 i z 14 lutego 2025 r., II CSKP 1946/22).

Postępowanie kasacyjne ma etapowy charakter, a merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej jest uwarunkowane uprzednią pozytywną decyzją w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). W układzie tym podstawowym skutkiem pozytywnej decyzji w przedmiocie przyjęcia

skargi kasacyjnej do rozpoznania jest otwarcie drogi do merytorycznego rozpoznania skargi w kolegiальnym składzie Sądu Najwyższego (art. 398¹⁰ zdanie pierwsze k.p.c.). Adresatem tego skutku jest nie tylko Prezes Sądu Najwyższego, który wyznacza kolegiálny skład Sądu Najwyższego w celu rozpoznania skargi (art. 80 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jedn. tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 622), lecz także Sąd Najwyższy w kolegiальnym składzie, który na skutek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania uzyskuje kompetencję do oceny podstaw kasacyjnych.

Wobec tego, w świetle wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty przyjętej w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 4 września 2025 r., C-225/22, konieczne okazało się zbadanie – przez Sąd Najwyższy w składzie wyznaczonym do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej – czy skład Sądu Najwyższego, podejmujący decyzję o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, odpowiadał wymaganiom wynikającym z powołanych postanowień prawa Unii. *In casu* wynik tej oceny wypadł negatywnie, co Sąd Najwyższy stwierdził na podstawie wyroków Trybunału Sprawiedliwości z 19 listopada 2019 r., C-585/18, C-624/18 i C-625/18, z 21 grudnia 2023 r., C-718/21 i z 7 listopada 2024 r., C-326/23, *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*).

Konstatacja ta nie jest jednak równoznaczna z koniecznością uznania postanowienia Sądu Najwyższego o przyjęciu skargi kasacyjnej za niebyłe, ponieważ skutek ten stanowi *ultima ratio*, jest więc – jak już była mowa – konieczny, o ile w konkretnej sytuacji procesowej uznanie orzeczenia za niebyłe jest nieodzowne do zagwarantowania pierwszeństwa prawa Unii, a ściślej art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, który wymaga zapewnienia stronie prawa do skutecznego środka ochrony prawnej przed sądem (por. m.in. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 6 października 2021 r., C-487/19, p. 161 i z 4 września 2025 r., C-225/22, p. 68).

Rozważane postanowienie nie zamknęło stronom dostępu do udzielenia ochrony prawnej przez Sąd Najwyższy ani nie zmieniło sytuacji prawnej uczestników postępowania ukształtowanej zaskarżonym skargą kasacyjną orzeczeniem, w szczególności nie uchylało tego orzeczenia ani nie zakończyło postępowania

kasacyjnego w inny sposób. Analizowana sytuacja jest zatem zasadniczo odmienna w zestawieniu z przypadkami, w których sąd ma zastosować się do orzeczenia sądu ostatniej instancji o kasatoryjnym charakterze, które niweczy kasowane, prawomocne, orzeczenie, pozbawia strony postępowania wynikających z niego uprawnień i skutkuje koniecznością ponownego rozpoznania sprawy, a w związku z tym dla zapewnienia pierwszeństwa art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE konieczne jest uznanie go za niebyłe (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 4 września 2025 r., C-225/22, p. 67), względnie do orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, którego konsekwencją jest następcza bezprzedmiotowość postępowania toczącego się przed tym sądem (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 6 października 2021 r., C-487/19, p. 159), czy wreszcie orzeczenia zawieszającego sędziego w obowiązkach służbowych, którego konsekwencją jest m.in. przydzielenie rozpoznawanych przez tego sędziego spraw innemu składowi orzekającemu (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 13 lipca 2023 r., C-615/20 i C-671/20, p. 72-73 i p. 76 i n.).

Ponadto, analizowane postanowienie nie kończy postępowania kasacyjnego, lecz otwiera drogę do merytorycznego rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Nie zawęży także kognicji Sądu Najwyższego na etapie merytorycznego rozpoznania skargi. W takim układzie procesowym rozstrzygające znaczenie z punktu widzenia osiągnięcia rezultatu polegającego na zapewnieniu stronom prawa do rozpoznania sprawy przez sąd czyniący zadość wymaganiom ustanowionym w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPCz, a w konsekwencji zagwarantowaniu bezpośredniej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty, należy wiązać z wydaniem przez Sąd Najwyższy orzeczenia merytorycznego, które prowadzić będzie do uchylenia zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹⁵ i art. 398¹⁹ k.p.c.) albo oddalenia skargi kasacyjnej (art. 398¹⁴ k.p.c.).

Innymi słowy, jeżeli merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej ma następczy charakter wobec jej przyjęcia do rozpoznania, to respektowanie pełnej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty nie wymaga uznania za niebyłą decyzji procesowej o przyjęciu skargi kasacyjnej

do rozpoznania. Wymaga natomiast zapewnienia, iżby merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej nastąpiło z pełnym poszanowaniem standardu określonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPCz.

W konkluzji należało uznać, że mechanizm przewidziany w prawie krajowym *in concreto* okazał się wystarczający do zagwarantowania, iż merytoryczne rozpoznanie sprawy nastąpi przez sąd odpowiadający wymaganiom odpowiadającym art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty. Uznanie za niebyłe postanowienia o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie było tym samym konieczne do zapewnienia pełnej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE.

W tym stanie rzeczy nie było przeszkód do oceny zasadności podstaw kasacyjnych.

II. Co do zasadności skargi kasacyjnej

Nieważności postępowania skarżąca dopatrywała się w tym, że w pierwszej i drugiej instancji za wnioskodawcę działały w sprawie jego pracownice legitymujące się pełnomocnictwem procesowym udzielonym przez dyrektora wnioskodawcy, chociaż wnioskodawca nie jest ani osobą prawną, ani przedsiębiorcą w rozumieniu art. 87 § 2 k.p.c., wobec czego pracownice wnioskodawcy nie mogły być pełnomocnikami procesowymi, co oznaczało, że jako pełnomocnik procesowy wnioskodawcy nie były należycie umocowane w rozumieniu art. 379 pkt 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i z art. 42 ustawy.

Twierdzenie skarżącej o zachodzącej nieważności postępowania w pierwszej i drugiej instancji z przedstawionych przez nią przyczyn jest trafne. W istocie wnioskodawca pozostając samorządową jednostką organizacyjną nie jest ani osobą prawną ani przedsiębiorcą w rozumieniu art. 87 § 2 k.p.c. i nie mógł skutecznie udzielić pełnomocnictwa procesowego swoim pracownikom, które, nie będąc również ani adwokatami ani radcami prawnymi nie miały zdolności postulacyjnej niezbędnej do działania w postępowaniu cywilnym w charakterze pełnomocników procesowych (por. w tym kontekście uchwałę Sądu Najwyższego z 13/10.2011 r., II UZP 6/11 OSNP 2012, nr 5-6, poz. 69). W tym stanie rzeczy

należało stwierdzić, że wobec nienależytego umocowania pełnomocników wnioskodawcy postępowanie przed sądami obu instancji dotknięte było nieważnością (art. 379 pkt 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i z. art. 42 ustawy (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r. III CZP 154/07, OSNC 2008, nr 12, poz. 133)).

Z tych względów, na podstawie art. 386 § 2 w związku z art. 398²¹ oraz art. 398¹⁵§1 zdanie drugie w związku z art. 13 § 2 i z art. 42 ustawy, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Roman Trzaskowski

Paweł Grzegorzczak

Karol Weitz

(M.M.)

[r.g.]